

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΤΕΤΑΡΤΗ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2024
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΟΚΤΩ (8)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. **«Μακεδονική Επιτροπή»:** Τον Ιανουάριο του 1878 ιδρύθηκε στην Αθήνα η *Μακεδονική Επιτροπή*, με σκοπό την οργάνωση επανάστασης στη Μακεδονία. Οι Μακεδόνες πρόσφυγες της Νέας Πέλλας, και άλλοι της Εύβοιας, ανταποκρίθηκαν στις προσπάθειες της Επιτροπής να συγκεντρώσει στρατιωτική δύναμη. Η επανάσταση ξέσπασε στον Όλυμπο, στα Πιέρια και στη Χαλκιδική και έληξε με ανακωχή μεταξύ των Ελλήνων επαναστατών και των Τούρκων. Πολλοί επαναστάτες πέρασαν για ασφάλεια στην ελεύθερη Ελλάδα. Λίγο αργότερα, μερικοί απ' αυτούς επέστρεψαν στις περιοχές τους.

β. **«Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνιάς»:** Μετά την αποστολή του τελεσίγραφου από τις Μεγάλες Δυνάμεις προς τους επαναστάτες στις 2 Ιουλίου 1905 οι διαπραγματεύσεις μεταξύ τους ήταν σκληρές και διήρκεσαν όλο το καλοκαίρι του 1905. Η τελική συμφωνία υπογράφηκε από τον Ελ. Βενιζέλο στις 2 Νοεμβρίου 1905 στο μοναστήρι των Μουρνιών Κυδωνιάς. Εξασφαλίστηκε γενική αμνηστία και οι Μ. Δυνάμεις δεσμεύτηκαν να επεξεργαστούν ένα χάρτη νέων παραχωρήσεων στον κρητικό λαό, αρνούμενες πάντως να επιτρέψουν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Με τη συμφωνία αυτή, το κίνημα του

Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις.

γ. «Σκωρίες»: Το 1866 άρχισε στο Λαύριο τις εργασίες της μία γαλλο-ιταλική εταιρεία (Σερπιέρι-Ρου) με στόχο την εξαγωγή μεταλλεύματος όχι μόνο από τα υπόγεια κοιτάσματα αλλά και από τις «σκωρίες», τα υλικά που είχαν συσσωρευτεί εκεί στη διάρκεια των αιώνων εκμετάλλευσης των ορυχείων κατά την αρχαιότητα. Η τεχνολογία της εποχής επέτρεπε την απόσπαση μεταλλεύματος από αυτά τα κατάλοιπα.

ΘΕΜΑ Α2

- α. Λ
- β. Λ
- γ. Λ
- δ. Σ
- ε. Σ

ΘΕΜΑ Β1

Η Ελλάδα του μεσοπολέμου (1919-1939), παρά το κόστος της μικρασιατικής συμφοράς, είχε αποκτήσει μια σειρά από πλεονεκτήματα, που επέτρεπαν τη θετική οικονομική της πορεία. Σε αντίθεση με πολλά γειτονικά της κράτη είχε ομογενοποιηθεί εθνικά, καθώς οι μειονότητες αντιπροσώπευαν πλέον λιγότερο του 7% του συνολικού πληθυσμού. Είχε ολοκληρώσει την αγροτική της μεταρρύθμιση και είχε προωθήσει την αστικοποίηση της: το 1/3 του πληθυσμού ζούσε πλέον σε μεγάλα αστικά κέντρα. Ταυτόχρονα, κάτω από το βάρος των πιέσεων είχε βελτιώσει τις υποδομές της και είχε υιοθετήσει αναπτυξιακές πολιτικές. Με λίγα λόγια είχε λύσει πολλά από τα προβλήματα που εξακολούθησαν για πολύ καιρό να ταλανίζουν τα υπόλοιπα βαλκανικά

κράτη. Τέλος, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε στα θετικά τη συγκέντρωση των Ελλήνων στο πλαίσιο του εθνικού τους κράτους και την εξάλειψη του ελληνικού κοσμοπολιτισμού που συχνά υπήρξε αιτία για να αντιμετωπίζεται η Ελλάδα ως δευτερεύον πεδίο ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων. Η ανάπτυξη της Ελλάδας ενδιέφερε πλέον όλους τους Έλληνες.

Επιπλέον, οι πρόσφυγες είχαν φέρει μαζί τους τις γνώσεις, τον πολιτισμό τους και μια ισχυρή διάθεση για εργασία. Πέρα από τις επιτυχίες ή ανεπιτυχίες προσπάθειες των αρχών για αποκατάσταση των ξεριζωμένων, θεμέλιο της όλης προσπάθειας ήταν η διάθεση των ανθρώπων να εργαστούν σκληρά για να ξαναδημιουργήσουν αυτά που έχασαν μέσα στην καταστροφή.

ΘΕΜΑ Β2

Σε λαϊκή συγκέντρωση στα Χανιά εγκρίθηκε ομόφωνα το πρώτο ψήφισμα της ένωσης και η Κρητική Κυβέρνηση εξέδωσε με τη σειρά της επίσημο Ψήφισμα (24 Σεπτεμβρίου 1908).

Για την επίσημη έναρξη της νέας περιόδου της πολιτικής ζωής στην Κρήτη, σχηματίστηκε προσωρινή διακομματική Κυβέρνηση. Η Ελληνική Κυβέρνηση, για να μην προκαλέσει διεθνείς περιπλοκές με την αντίδραση της Τουρκίας, απέφυγε να αναγνωρίσει επίσημα την ένωση και περιορίστηκε σε παρασκηνιακές οδηγίες στη νέα Προσωρινή Κυβέρνηση της Κρήτης.

Παρά τις έντονες διαμαρτυρίες της Τουρκίας, οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν αντέδρασαν δυναμικά και φάνηκαν να αποδέχονται σιωπηρά τις νέες εξελίξεις. Δεν προχώρησαν όμως σε καμιά επίσημη αναίρεση του πολιτικού καθεστώτος, όπως το είχαν υπογράψει το 1898. Όταν όμως υψώθηκε στο φρούριο του Φιρκά η ελληνική σημαία, οι Μ. Δυνάμεις απαίτησαν αμέσως την υποστολή της. Η Κυβέρνηση της Κρήτης δεν υπάκουσε και παραιτήθηκε. Και καθώς δεν βρέθηκε Κρητικός να υποστείλει την ελληνική σημαία, οι Μ. Δυνάμεις αποβίβασαν στρατιωτικό άγημα, το οποίο απέκοψε τον ιστό της.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α. Μετά την υπογραφή της Σύμβασης ανταλλαγής πληθυσμών και της Συνθήκης ειρήνης της Λοζάνης, οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία δοκιμάζονταν κατά διαστήματα από εντάσεις.

Ύστερα από διαπραγματεύσεις, τον Ιούνιο του 1925 υπογράφηκε η Σύμβαση της Άγκυρας. **Αντίστοιχες αλλά και διευκρινιστικές πληροφορίες καταγράφει και ο Κολλάρος στο δευτερογενές κείμενο Α. Ειδικότερα, λοιπόν, τον Ιούνιο του 1925 υπογράφηκε η Σύμβαση της Άγκυρας, γνωστή και ως Συμφωνία Εξηντάρη – Χαμδή Βέη, η οποία, ωστόσο, δεν τέθηκε σε εφαρμογή (Είχε προηγηθεί ... δεν εφαρμόστηκε).**

Έτσι, τον Δεκέμβριο του 1926 υπογράφηκε η Συμφωνία των Αθηνών. Πράγματι, ενάμισι χρόνο αργότερα, οι δύο χώρες προχώρησαν στην υπογραφή της Συμφωνίας των Αθηνών. Εκπρόσωπος της ελληνικής πλευράς ήταν ο Υπουργός Εξωτερικών, Π. Αργυρόπουλος ενώ την Τουρκία εκπροσώπησε ο Σ. Σαρατσόγλου, ο οποίος κατείχε τη θέση του αντιπροσώπου της Τουρκίας στην Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής (Τον Δεκέμβριο του 1926 ... Σουκρή Σαρατσόγλου).

Επιπλέον, στο κείμενο Α αναφέρεται και το περιεχόμενο της Συμφωνίας. Πιο συγκεκριμένα, με τη συμφωνία αυτή το ένα κράτος θα εξαγόραζε τις μη ανταλλάξιμες ακίνητες περιουσίες από το άλλο, με εξαίρεση τις περιουσίες των μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης και των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης. Μάλιστα, οι δύο χώρες συμφώνησαν να εξαγοραστούν περιουσίες ίσης αξίας και παράλληλα όφειλαν να άρουν όσους περιορισμούς υπήρχαν για τα συγκεκριμένα κτήματα με σκοπό να παραχωρηθούν στους νέους ιδιοκτήτες (Η Συμφωνία των Αθηνών ... ιδιοκτήτες τους).

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι τόσο η Σύμβαση της Άγκυρας όσο και η Συμφωνία των Αθηνών ρύθμιζαν τα επίμαχα θέματα. Όμως ούτε η πρώτη, όπως προαναφέρθηκε, δεν εφαρμόστηκε αλλά τελικά δεν τέθηκε σε εφαρμογή ούτε και η δεύτερη.

Τον Αύγουστο του 1928 το κόμμα των Φιλελευθέρων κέρδισε τις εκλογές και σχεδόν αμέσως η νέα κυβέρνηση ξεκίνησε διαπραγματεύσεις που κράτησαν δύο χρόνια. Ο Ελ. Βενιζέλος επιθυμούσε τη διευθέτηση των οικονομικών διαφορών και την αναγνώριση του εδαφικού καθεστώτος μεταξύ των δύο χωρών. Όμως, σε κάθε προσπάθεια προσέγγισης με την Τουρκία, εμπόδιο στεκόταν η έντονα αρνητική στάση των προσφύγων.

β. Στις 10 Ιουνίου 1930 υπογράφηκε η Συμφωνία της Άγκυρας που αποτελούσε το οικονομικό σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών. Τα κυριότερα σημεία του ήταν:

- Ρύθμισε το ζήτημα των Ελλήνων ορθοδόξων της Κωνσταντινούπολης και των μουσουλμάνων της Θράκης, καθώς και των «φυγάδων».
- Όριζε ότι οι ανταλλάξιμες μουσουλμανικές περιουσίες στην Ελλάδα και οι ελληνικές στην Τουρκία περιέρχονταν στην κυριότητα του Ελληνικού και Τουρκικού Δημοσίου, αντίστοιχα.
- Προέβλεπε αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ των δύο χωρών.

Η συμφωνία ολοκληρώθηκε στις 30 Οκτωβρίου του ίδιου έτους με το Σύμφωνο φιλίας, ουδετερότητας και διαιτησίας, **όπως ακριβώς επιβεβαιώνει και το δευτερογενές κείμενο Β, συμπληρώνοντας ότι απαγόρευε σε Ελλάδα και Τουρκία να αποτελούν μέρος οποιασδήποτε πολιτικο-οικονομικής συμμαχίας που θα έθιγε τα συμφέροντα της άλλης (Στις 30 Οκτωβρίου 1930 ... συμβαλλόμενα μέρη).**

Το Σύμφωνο Φιλίας, Ουδετερότητας και Διαιτησίας συνοδεύθηκε και από το Πρωτόκολλο για τον περιορισμό των ναυτικών εξοπλισμών. Πρόκειται, όπως αναφέρει ο Σβολόπουλος, για μια ειδική συμφωνία, με βάση την οποία τόσο η ελληνική όσο και η τουρκική κυβέρνηση όφειλαν να ενημερώνουν η μία την άλλη πριν προβούν σε ναυτικές δαπάνες. Σκοπός του Πρωτοκόλλου ήταν η πρόληψη του ανταγωνισμού των δύο χωρών για αμυντικές δαπάνες σε ένα πλαίσιο φιλικής ανταλλαγής απόψεων (από ειδική συμφωνία ... ανταλλαγής απόψεων»).

Τέλος, η συμφωνία ολοκληρώθηκε και με τη Σύμβαση εμπορίου, εγκατάστασης και ναυτιλίας, γεγονός που επιβεβαιώνεται πλήρως στο κείμενο Β, καθώς καταγράφει πως πρόκειται για εμπορική και προξενική συμφωνία και παράλληλα συμφωνία εγκατάστασης. (Το σύμφωνο ... σύμβαση εγκαταστάσεως). Με αυτή τη σύμβαση δόθηκε η δυνατότητα στους υπηκόους του καθενός από τα δύο κράτη να ταξιδεύουν ή να εγκαθίστανται (με κάποιους περιορισμούς) στο έδαφος του άλλου κράτους.

Οι μεταγενέστερες εξελίξεις έδειξαν ότι οι προσδοκίες από τη λύση που δόθηκε σε κάποια ζητήματα με τις ελληνοτουρκικές συμφωνίες του 1930 διαψεύστηκαν. Βέβαια, για ένα μεγάλο διάστημα δεν σημειώθηκαν τριβές μεταξύ των δύο κρατών και δεν αμφισβητήθηκαν τα μεταξύ τους σύνορα. Αυτό ήταν και η βασική επιδίωξη του Έλληνα πρωθυπουργού.

ΘΕΜΑ Δ1

α. Όσο οι Έλληνες ήταν υπόδουλοι, σε γενικές γραμμές τηρούσαν κοινή στάση απέναντι στον κατακτητή. Όταν άρχισε η εκδίωξη των Τούρκων, άρχισαν οι συγκρούσεις μεταξύ των μέχρι τότε ομονοούντων. Το βασικότερο ζήτημα αφορούσε το ποιος και πώς θα διαχειριζόταν την εξουσία.

Μια σειρά γεγονότων, που σχετίζονται με τη διαμόρφωση διαφορετικών απόψεων για το ζήτημα αυτό, οδήγησαν σ' ένα προστάδιο διαμόρφωσης των πρώτων πολιτικών κομμάτων. Τα γεγονότα αυτά συνδέονται με την κάθοδο του *Δημητρίου Υψηλάντη* στην επαναστατημένη Πελοπόννησο, ως πληρεξουσίου του αδελφού του *Αλεξάνδρου*, Γενικού Επιτρόπου της Φιλικής Εταιρείας, με σκοπό την ανάληψη της ηγεσίας της Επανάστασης. Όταν ο Δημ. Υψηλάντης έφτασε στην Ύδρα, οι Πελοποννήσιοι είχαν ήδη ορίσει από μόνοι τους κυβερνητικά όργανα τοπικής εμβέλειας. **Η πρώτη δευτερογενής πηγή επιβεβαιώνει ότι οι πρόκριτοι εστίαζαν το ενδιαφέρον τους αποκλειστικά στο επίπεδο της αυτοδιοίκησης της Πελοποννήσου αναφορικά με την ιεραρχία των αξιωμάτων και την οργάνωση του θεσμικού πλαισίου. Σε αντίθεση με τον Υψηλάντη που επιθυμούσε ένα ενιαίο ελληνικό κράτος με την ενσωμάτωση όλων των απελευθερωμένων εδαφών που θα διοικούσαν από ένα κεντρικό κοινοβούλιο με διευρυμένες αρμοδιότητες (Ενώ οι πρόκριτοι...εξουσίες).**

Ο Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει ένα δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», που θα του επέτρεπε να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και πολιτική εξουσία στα χέρια του. **Στο πρώτο παράθεμα επισημαίνεται ότι αυτή η επιδίωξη του για ανάληψη της πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας κατά μεγάλο βαθμό και για ακαθόριστο χρόνο αλλά και η προσπάθεια του να βασιστεί στους αστούς, προκάλεσε την έντονη αντίδραση των γαιοκτημόνων οι οποίοι ζητούσαν να υπάρχει ένα συλλογικό όργανο σε επίπεδο αυτοδιοίκησης, όπου όλα τα μέλη θα είναι ίσα. Επομένως, δεν συμφωνούσαν με την ανάδειξη ενός εθνικού κοινοβουλίου ή μιας γενικής κυβέρνησης (Στην απαίτηση...σχέδιο τους).**

Παράλληλα, οι πρόκριτοι δεν το αποδέχθηκαν και με δυσκολία αποσοβήθηκε η σύρραξη. Η αντίθεση μεταξύ των δύο πλευρών δεν είχε ως αντικείμενο μόνο το ποιος θα κατείχε πραγματικά την εξουσία, αλλά αφορούσε και τη δομή του υπό ίδρυση κρατικού οργανισμού.

Ο Υψηλάντης πρότεινε τη δημιουργία συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης, ώστε να εξασφαλιστούν οι οικονομικοί πόροι για τη συνέχιση του αγώνα και η πειθαρχία στο στράτευμα. **Αξιοποιώντας τα στοιχεία του δεύτερου παραθέματος καθίσταται αντιληπτό πως ο Δ. Υψηλάντης ουσιαστικά επιθυμεί την ύπαρξη μιας συγκεντρωτικής μορφής διακυβέρνησης, επαρκείς κρατικούς οικονομικούς πόρους, στρατόπεδα που θα διαθέτουν σταθερή τροφοδοσία και πειθαρχία και τη συγκρότηση τακτικού στρατού, προκειμένου να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για να πετύχει ο Επαναστατικός Αγώνας και μάλιστα γι' αυτό το λόγο ήρθε σε ρήξη με τους προκρίτους. Επιπλέον, ο Υψηλάντης είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη μικρών μισθοφορικών στρατών δεν βοηθούσε στην οργάνωση ενός πολεμικού σχεδίου που θα κάλυπτε όλη την περιοχή της Πελοποννήσου, αφού κυρίως δρούσαν εντός των ορίων της επαρχίας (Σκοπός ... της επαρχίας).**

Θεωρούσε ότι οι τοπικιστικές τάσεις αποτελούσαν εμπόδιο για την οργάνωση του Αγώνα. **Σύμφωνα με το απόσπασμα από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, ο Δ. Υψηλάντης είχε συνειδητοποιήσει ότι αν εξακολουθούσε να υφίσταται μια τέτοια κατάσταση θα κυριαρχούσε η πολυαρχική δομή εξουσίας, οι αυθαιρεσίες των τοπικών αρχόντων και το τοπικιστικό πνεύμα. Με αποτέλεσμα αυτοί που θα καθίσταντο πραγματικά ισχυροί θα ήταν οι πρόκριτοι και οι καπεταναίοι, καθώς θα κέρδιζαν λάφυρα και πυρομαχικά εφόδια από τις νίκες που θα πετύχαιναν εναντίον των Τούρκων, θα είχαν τη δυνατότητα να αναλάβουν την είσπραξη των φόρων, να παρέχουν μισθό στα στρατιωτικά τους σώματα και να προβαίνουν στην πρόσληψη μικροκαπεταναίων (Είχε ακόμα ...μικροκαπεταναίους). Οι πρόκριτοι, έχοντας διαφορετικές επιδιώξεις, ήθελαν να είναι όλοι υπεύθυνοι για όλα. Συγκροτήθηκαν λοιπόν οι πρώτες παρατάξεις.**

β. Στην τρίτη δευτερογενή πηγή αναφέρεται ότι κατά την πραγματοποίηση της Α΄ Εθνοσυνέλευσης φανερώθηκαν οι διαχωρισμοί που υπήρχαν ανάμεσα στους εξεγερμένους. Οι πολιτικοί, δηλαδή, οι προεστοί της Πελοποννήσου και των νησιωτικών περιοχών, πρόσωπα της εκκλησίας και συγκεκριμένα οι αρχιερείς αλλά και οι εκπρόσωποι της Δυτικής και Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας συσπειρώθηκαν και στράφηκαν εναντίον των στρατιωτικών ηγετών που θα προσπαθούσαν να αποδυναμώσουν την εξουσία τους (Η Α΄ Εθνοσυνέλευση ...την εξουσία τους).

Το «Προσωρινόν Πολίτευμα» της Επιδαύρου, το πρώτο σύνταγμα της Επανάστασης, ψηφισμένο από την Α' Εθνοσυνέλευση, έδωσε το 1822 λύση στο πρόβλημα της ηγεσίας του Αγώνα, με τον αντιαπολυταρχικό χαρακτήρα του και τη θέσπιση πολυαρχικής εξουσίας. **Όπως επισημαίνεται και στο τρίτο παράθεμα με βάση το Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδαύρου κατοχυρώθηκε το αντιπροσωπευτικό σύστημα διακυβέρνησης και η διάκριση των τριών εξουσιών, ενώ προβλεπόταν ότι η Πολιτική Διοίκηση θα ασκούσαν από δύο σώματα, το Βουλευτικό και το Εκτελεστικό που η θητεία τους θα διαρκούσε ένα έτος (Το Προσωρινό ...θητεία).**

Ο *Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος* κατόρθωσε να γίνει ρυθμιστής της κατάστασης, έχοντας εξασφαλίσει για τον κύκλο του και για τους προκρίτους την εξουσία, ενώ αγνοήθηκαν ο *Κολοκοτρώνης* και ο *Υψηλάντης*. Ο συγγραφέας του τρίτου κειμένου συμπληρώνει ότι πρόεδρος του Βουλευτικού σώματος εκλέχθηκε ο Δ. Υψηλάντης γεγονός το οποίο τον παραγκώνιζε και τον υποβίβαζε πολιτικά, αφού θα είχε περιορισμένες αρμοδιότητες. Ταυτόχρονα, αγνοήθηκε ο ρόλος και η σημασία της Φιλικής Εταιρείας και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι σε κανένα σημείο δεν αναφέρεται το όνομα της, ενώ παράλληλα από την Εθνική Συνέλευση υιοθετήθηκε το σύμβολο της Αθηνάς και όχι του Φοίνικα, που διέθετε η Φιλική Εταιρεία (Ο Δ. Υψηλάντης ...Φιλικής Εταιρείας).

Έτσι δημιουργήθηκε ρήγμα στις σχέσεις μεταξύ στρατιωτικών και προκρίτων.